

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

**Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни
та глобальних викликів**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипка Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Васишин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

УДК 167/168
НАУКОВЕ СВІТОРОЗУМІННЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ.
Кулебякін Г.А., аспірант (georgekulebiakin@gmail.com)

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Позитивна філософія, на самому початку свого існування супроводжувалася безліччю помилок і суперечностей, що в першу чергу виходили з не дуже ясних уявлень Огюста Конта, про науку, її можливості, і філософію як таку. Та мала частина проблем, за прикладом: поспішного піднесення соціології над іншими науками, його глобального заперечення можливостей філософії, проблеми релятивності досвіду (яку Конт визнавав, але не поспішав її вирішувати), його виділення чистої математики в деяку окрему категорію фактів, намагаючись уникнути внутрішніх протиріч, тощо, усе це було лише верхівкою айсберга під назвою позитивна філософія. У «Курсі позитивної філософії» на початку, Контом ставляться дуже важливі і добре сформульовані питання, на кшталт: цілей науки, її методу, об'єктивності знання та доказовості, необхідності видалення з неї теології та метафізики, проте, чим далі, йшов Конт, тим ясніше ставало, що він намагається створити небачену раніше синтетичну науку, узагальнюючу висновки всіх інших наук, і розчинити в ній філософію – «Мета всієї істинної філософії полягає в створенні системи, яка охоплює все людське життя в усіх аспектах, як соціальних, так і індивідуальних.» [1;с. 9]

Ближче до кінця XIX століття всі кого зацікавили та на кого вплинули ідеї позитивної науки, починають глобальний перегляд ідей першого позитивізму і саме це стає відправною точкою ідей які наступні позитивісти і стануть називати науковим світорозумінням і науковим світосприйняттям. Визначення наукового світорозуміння у багатьох моментах збігається з визначеннями позитивної філософії як такої, звертаючи нас до верховенства досвіду, експерименту, логіки, доказовості, наукової ясності та послідовності. У середі другого позитивізму саме з позицій наукового світорозуміння і виводяться засади визначень фізикалізму і натуралізму, це призводить до того, що в першу чергу Мах і Авенаріус, на основі найбільш адекватних положень Конта, наголошують на створенні нової теорії науки і пізнання. Вони стверджують, що головним предметом теорії наукового пізнання мають стати самі механізми формування знання, і лише критичний аналіз наукового пізнання здатний виявити слабкі сторони наукового світорозуміння та створити нову та чітку методологію науки. Що для Маха, що для Авенаріуса, наука і всі супутні процеси є буквально процесом пристосування людини як виду, і всі її пізнавальні функції зводяться до опису існуючих явищ. Надалі Мах демонструє, як із описової функції науки виходить також не менш важлива функція передбачення, і те, що основні принципи науки є скороченими економічними описами спостережуваних нами фактів. Подібні позиції, як і вся робота Маха в галузі філософії та методології науки, поряд з докладним та ясним описом можливостей наукового пізнання, здобули великий інтерес у середовищі академічної філософії. Не варто забувати, також і про глобальну революцію в природознавстві, що відбувалася в той час, яка представила зовсім нову картину світу, і, отже, лише посилювала необхідність переосмислення попередньої філософської традиції. На початку XX століття, послідовники Маха, намагаються знайти нові шляхи для розвитку позитивної науки і філософії, принагідно розглядаючи насамперед можливості предикатної логіки, ідеї про філософію як науку Франца Brentano, логічний аналіз Джорджа Мура, та логічний атомізм Бертрана Рассела. Загалом, робота і спадщина Маха, поряд з новими відкриттями логіки, безумовно стали міцним фундаментом для подальшого розвитку позитивної філософії, і надалі важливий внесок вносять як раз: Мур, Рассел і Brentano. Їхня діяльність була на слуху у послідовників Маха та їх праці активно читалися та гаряче обговорювалися. Що ж до Мура і Рассела, то загалом діяльність перших кембриджських аналітиків була дуже важливим елементом у рамках становлення нової європейської

філософії. Саме вони, відштовхуючись від проблем, що були сформульовані Фреге, засновують один з основних принципів аналітичної філософії, а саме логічний аналіз. Ідеї про використання предикатної логіки для уточнення філософських, методологічних проблем, набудуть широкого поширення серед логічних позитивістів. Рассел ж надалі зіграє ймовірно ключову роль у становленні логічного позитивізму і загалом аналітичної філософії, тоді як ідеї та вплив Мура, як мені здається, зовсім несправедливо, будуть дещо зміщені на другий план. Якщо ж Мур і Рассел, самі були чудово знайомі з напрацюваннями другого позитивізму, і в цілому їхні інтереси та спрямованість були схожими, то ситуація з Brentano склалася дуже цікаво. Він також вплинув на подальший розвиток нової позитивної філософії, проте з іншого боку академічної діяльності. Brentano, будучи спочатку професором на кафедрі теології, добре знався на схоластиці. Виходячи зі схоластичної логіки та зусиль Лейбніца щодо її реформування, він виходив на необхідність оновлення та її нового, суворого обґрунтування. Паралельно з його діяльністю в областях близьких до феноменології та психології, він стверджував, що - "Істинний метод філософії не відрізняється від методу природничих наук" [2;с. 12]. Саме його погляди на філософію як науку, і опис філософської діяльності як послідовної та ясної, так вплинули на послідовників Маха та майбутніх членів віденського гуртка. Також в оточення Brentano під час його роботи у Відні входив Алексіус Майнонг.

Таким чином, новий позитивізм продовжував свій розвиток, вбирав у себе нові ідеї, що були близькі йому за духом, і приваблював до своїх рядів все більше різних фахівців. Оновлені та виправлені пропозиції Конта про позитивну філософію та науку стали повноцінною альтернативою континентальній, ідеалістично орієнтованій філософії і саме з них починається народження того, що потім наступні позитивісти розуміють під науковим світосприйняттям. Криза метафізичного мислення, що знайшла свій початок ще в початкових позиціях Конта, після хвилі другого позитивізму та діяльності кембриджської аналітики, стала ще масштабнішою, ніж коли небудь. Однак, незважаючи на значну швидкість подальшого поширення ідей про наукове мислення та протиставлення його мисленню метафізичному, ситуація зовсім не була настільки однозначною. Як власне пишуть на самому початку маніфесту віденського гуртка, Карнап, Ган, і Нейрат – «Багато хто стверджує, що метафізичне та теологізуюче мислення сьогодні знову посилюється, не тільки в житті, а й у науці. Чи йдеться тут про загальне явище або лише про деяку тенденцію, що має обмежене поширення? Саме це твердження легко підтвердити, кинувши лише погляд на теми лекцій, що читаються в університетах, та на назви філософських публікацій. Однак у цей час зміцнюється і протилежний дух освіти та антиметафізичного дослідження фактів, усвідомлюючи своє існування та своє завдання. У деяких колах, що спирається на досвід і відкидає спекуляцію, саме цей спосіб мислення живий як ніколи, та лише посилюється завдяки своєму опору.» [3;с. 13]. І справді, важливо розуміти, що ця відносно молода традиція і близько не була домінантною в академічній європейській філософії. Куди серйозніші позиції в науковому середовищі того часу займали нові витки неокантіанства, вже зміцніла феноменологія Гуссерля, і теорія психоаналізу Фрейда. У стінах університетів нова традиція позитивної філософії, особливо на початку свого шляху, нехай і була нечисленною опозицією, але робота, що була зроблена у Відні, зовсім не йшла до свого завершення, а лише набирала все більше нових сил.

Перелік посилань

1. Comte, A.; Bridges, J.H. (tr.), *A General View of Positivism*; Trubner and Co., 1865 (reissued by Cambridge University Press, 2009. 444 pp.
2. Львівсько-варшавська логіко-філософська школа (1895-1939)/Б. Т. Домбровський. – Львів: ІППММ, 1989. – (АН УРСР, Ін-т прикл. пробл. механіки та математики; N 30-89). Філософська позиція Ф. Brentano. 68 с.
3. Rudolf Carnap, Hans Hahn, Otto Neurath. *Wissenschaftliche Weltauffassung — Der Wiener Kreis*. Wien: Artur Wolf Verlag, 1929. 316 pp.